

0-1b

Ndebele Folklore.
Sereto.

K34/83

1/33.

1. E tswane ka dikhubana le yo bona tse yana o epelegile ga se Mokwele wa motho ke Mokwele wa le rotse. Papa ke lesetsa ke ra sewa Mpharakgahla ke wile mehlaleng wa diloloi. Papatu ke ya thunya morwa Mokwele ke thunya kanko tsa kena setepi. Setepi samma naka mohlatswa letsa naka ya mohlatswa bitsa maorolang o bitse bo naka a mononong banna ba ga toka kgomo barwele dithunya nka boya kga mohlaha nokeng e tswa gona ba isa basadi magolong. Keuna sentshupeng ka mono ke ya ila mono wa ba bangwe o tseisa phefo. Kenna sentshupeng sa ngwana Matsemela.

Sereto.

Kenna papetsi morwa sekgwellipi sa marumo,
ke ngwana Bakone, Lesiba.
Kenna nsekgee se-taga-batsomi,
Bompya ke ba fatela manyakala,
ke nna kokotla-le-matla

2. Basang a bo tsee sesu ke se tla.

Ke galagala e le nna Phatla-e-swana,
Ra-mo-thiba-difate
Ke thibetse ba Makgabeng ditsela.
Magana nwa a sitwa go sepela .
Ke mogama-kgomo, mmu,
Moji se je ke nnosi,
Ke gama ke tsiela Matsepe,
Botlhako-se-legong a Bahwaduba.

Sereto saka.

Epenkite ke wele ke wele mohlaleng wa dikoloi
Noi ya re tsaga o robegile ke mokgwa wa
dikaforo go robega, ke bethile leisimane
molomo base a sitwa ke go goga peipi,
E Mapala morena a patseng Sekumane go
namela le makgwana a tswago bele-bela,
Ke nna Moholo-huta mathari thamo ntepe-tepe,
Thamo yaka e bonwa ke basepidi e bona
Ke basimanyana ba go disa dipudi.

3. E kolobe kgo ka gare ga sekoro mpompala
ra lesotsa ke ya nkgga. Ra mo yagela o
hlapetse letamo. E sekiba-kiba matlaleng
tsea patla o kiba-kibe le lapa la mosate.

NGWANANYANA WA GO KWAFA GO SILA.

Are ge mmage a e ya masemong a see le rula a le lokede
ka mohlagaring. A re kea lwala, ge mmage a ile masemong a sale
a sila a apyeayela noga. Noga e wo a re ke moga sago a hlabe
dikgogo a rwale dijo a ye sehlasanengna fihli a e bitsi a re
e wena yama khwa-khwa sepa tinte-tinte ka pitsa ka bea ka lapa
pitsa ka bea ka lapa tinte-tinte ka bea ka rengwa ke hlogo tinte
tinte. Noga e wo e tle e je magobe ngwanyana a be ele morago
gae a fihle a tsee lerula a le lokede mohlagareng a robale.
Ge mmage a boa mosemone a re na mohlakare o byang a re o sa
4. bolaya. Ka mehla le ka mehla a no dira byalo a tshaba go sala
a sila ge mmage a ile masemong. Ka tsaatsi le lengwe a buliwa
gage a molalela a bona ngwanyana a ntsha lerula ka mohlagareng.
A sila a hlaba kgogo a bile a apyea a rwala a ya sehlasaneng a
opela a bisa noga a re e wena ra mokgwa makgwa sepa tinte
we tinte ka bitsa ka bea ka lapa tinte tinte ka bea ka rengwa
ke hlogo tinte tinte. Ge mmage a boya masemong buti wa ngwanyana
a butsa mmage a re ngwanyana o ga a lwale a tsentshitse
lerula fela mosegare o ya le ntsha a sile a hlabe kgogo a apaye
a ye sehlasaneng a fihli a opele a bitsa noga a re e wena ka
Ra mokhwa-khwa sepa tinte tinte ka bitsa ka bea ka lapa tinte
tinte ka bea ka rengwa ke hlogo tinte tinte ge buti wa ngwanyana
le mmage ba e ya ka gae, buti wa ngwanyana a fihla a re
5 ntsha lerula le wo ka mohlagareng ngwananyana a le ntsha a re
tlosa mma lwaleng o sile a motlosa a sila go sasa bo papage ba
re ka nako ya ngwananyana a tle a ye go yo fa noga dijo
bopapage le bona ba tsea dilepe ba ya sehlasaneng ba fihla ba
opela ba re ewona Ra mokhwa khwa sepa tinte tinte ka bitsa ka
bea ka lapa tinte tinte ka ba rengwa ke hlogo tinte tinte
noga ye wo ya tla ba e bolaya ba e kgetlepula ba ifosetsa ka
sehlasaneng. Mosegare ngwanyana a apea magobe le dinamama a rwala
a ya sehlasaneng a fihla a opela kosana ya gage. A kwa noga e
bolela ka gare ga sehlasana e re beno ba mpolalle ba dikgatla

ba dikgetlepula ba dikhopha kgetlo tse tharo ngwanyana
a boela gae a lla.

6. Sereto saka.

Ke nna phuku luma gale ya mathari,
mmage ma wele wa ga letwaba, Matlolo
metsa ngwanabo Matulo. Se raloka le banna
le tlaleng ke thakana tsa ga go batla sala
ba go baledisa mafao gola basadi bangwe ba ile
masemong. Nkane le re kea dibimetsa ge ke le retela mabusa-busane
o swana le malewa. Madi a Metse ka Pitsana.

7. Lwapeng la bo Matsumo Madimetsa. Ke nna phukutu magale phoko
yaka e iswa le nkane ke dikekolo. Phoko yakae iswa ke dikekolo
e swa ke Mabaiddi wa ga mmatana. Phoko yaka e mothopeng. E
iswa le nkane ke bo Mokgaetsa a Mabyana o re ke tla sepela le
wena ga motho ga ke hlalle le ga mmabatho ga ke hlalle molomo
ke re leyo botsa sekhuno sa marega ga ke hlale. Sehuna sa mathaga
Magapa a gapela molongwaneng. Magapa a bo Masheshane Madimetsa
magapa dikgomo tea banna. A digapela molongwaneng. Matlolo
metsa ka molomo ke ya hlaba ka sesu sa tsela. Mahwana a banna
ba ga Ramapulane nna ke ile ka botswa ke Papa Sibitsi sabo
mabjana a re pudi tsa go ditswele maitiya Makgahlo aga u e tebane
o ka re ge o loyana wa lebala nkane madi o tletse ka pitsana
mo lwapeng labo Masumo Madimetsa. Morwasebasa mokoni wa
8 matla nkebe o re le lekela baloi o ba le lekele kgole ba kgone
go raloka. Kwata kwata mmotwaneng se raloka le banna le
tlaleng bananyana ke dithakana tsa go ga bangwe ba ile masemong
Ba ga Mankgo a manyane ba ga monna a nakedi kuwa o wele a
letsa nakana yabo Maketsana, yare o bolaya Naketse monna wa ga
Nkgatshe wa ga Letwaba. Ra kgatsetsa mabyana go tlou mathulana
go tlou ntlo ya mathari ke e isa kae ke a loma mohloko wa
raphala ke a loma nna mohlanka wa ga Raamasala wa phala. Le
ntse le lekeletsa di thangwana na mantledi le wona a bea batho
bokwala na? Boetsa nka botsa mmage Mmasebe motuo peng na ge
lere mmage Mmetsa o ya didimetsa nkane le ile la dumela ke le
9 retela, ke a busa motho o nthumutse nkane lere kea didimetsa
leile la dumela ke le retela. Ra se sika o sikela
modimolle o tlogile modimolle a reta.

Sereto.

K34/83

Ngwana o tsebja ka direto dikuba le moitse ga makaba dithaga, kiditla molomo ke rile ge batla hlaba mekgosi ke rile ba tla hlaba mekgoro. Masiya noke o tllilo emela go setse lenong. Le pelo e thata, Thaga dia sega dinonyana moulame mathula ke a thula noka tletse ga nkwe. Ke setlaela mathusi a bo Mabusisi o sala batho ba ile mabitsong Phuduwe a bo Mmaboya e Phalala e re nkebe ke ye go yo phala ke tle ke tsiye ke phala ya bo hlale. Puduwa manyana. Puduwe manyana nke be ke tsewe ke Phala diphala nageng.

10.

Diema.

1. Tloga Moga e ya roba monyane se tloga pele e tsewa ke pekwa. Ke ge motho a kitimela go dira selo pele o tla wela.
2. Ngwana monna molao o tsea kgorong. Ke gore bana ba tseya molao ga bagolo ba bona.
3. Go bolela ga se go lema. Ke gore gokwa ga go dulelwe.
4. Maradiradi mahlwana ngwetsi mona di mosego. Ngwetsi ge e fihlile bo-gadi e tsea molao wa mmatswale.
5. Sebetlwa se betlwa bathong mahlasedi a tsela batho. Ge o rata dira selo o se boife o se dire pepeneneng.
6. Mogadibo mpoule esita le gare ga batho o se ntheme ka legare. O ka ntseba fela o se ntshenye pele ga batho.
7. Sapo la hloka thobela ke mojana. Ke gore batho ba hlokago kgosi ba sitwa go agisana.
8. Kgomb ya lema e lemile ga lemolla e ya gana. Ithute gore go dira setho goba botse go tlhoga bjaneng bja gago.
9. Maseka ga sekama apele a morago o tsea tsela. Go ithuta ga se go kgona go kgona ke go boeletsa.
10. Lentsu la kgosi le agelwa lesaka. Se se bolwe tsigo ke motho o mogolo o swanetse go hlokomelwa.
11. Makhura a ngwana ke go rongwa. Bothakga bja ngwana ke go rongwa.
12. Bosigo bolle tlou le dinaka. Ke gore lefsifising ga go sepelege.
13. Moeletsa serathana are ke mosa senkeletse. Thusa ngwana le yena o tla go thusa bo bogolong.

12. 14. Serokolwana se se nyane se e koketsa ka monkgo.
 Le ge motho ele monyane o tsebe ga ka modiro wa gagwe.
15. O seke wa bona go akalala ga legong go wa fase ke ga tona.
 Yo a e kgodisago o kokebetswa.
16. Legotlo le le maselo mabe le wetsi molomg ga setsetse.
 Ge o sepela kudu o tlo wela kotsing.
 Bana ba monna ke marapo a chukudu ga ba apewe ka pitsa e tee.
 O ka se dire mediro e mentshi ka nako e tee.
18. Mafato-fato a,kgwale ke a mamoswana.
 Dira modiro ka
19. Pudi ya ja mabele e fetetsa dingwe.
 Ke gore ge o ka senya selo o na le ba bangwe gemotho a tswela
 o tlare le sentse ka moka galena.
13. 20. Montshepitsa bosigo ke mo leboga go sele.
 Ke gore ge motho a go eleditse taba o mo leboge.
21. Se rute phaga go nanyana tshetshemo ka ga yona.
 Ke gore o seke wa ruta ngwana tse dimpe.
22. Moruswana motshela ke legora o bitsa o mongwe.
 Ge o fa motho selo sa gago le yena o tla gofa.
23. Khudu ga e lahle lepi la yona.
 Ke gore motho ga nke a lahla mekgwa ya ga ge.
24. Khudu e mekoka mebedi e pharoga noka.
 O ka se dire dilo tse ntsi ka nako e tee.

14.

Bananyana ba ya dithetlweng.

Ka tsatsi le n lengwe bananyana ba re go ya dithetlweng.
 Go tlogaka setaseng go fihla ka maruteng. Ba napa ba tsea
 dikotlelo ba sepela ba be ba ya dikgakgole ba tshela nokantsho
 Ge ba sa ya gobe go sena mokgwa. Ba rile ge ba boya ba thongwa
 ke pula ya medupi ba seso ba nyoga noka e ntsho. Ba bona sehlare
 santshutha ba tshabela go sona. Ba rile ba sale gona fao
 gwa tswela nonyana e kgolo ye e lekanago le sefofane se fofane
 godimo ya maphego a go khakhaba. Yare go bona a ke le lokeleng
 ka maphegong a ka pele ya butsiso gore na ga bo banyana bao
 ke kae ba e/tsa^{bo} gore ke mosate. Ya fofa ka bona ya fihla
 ya kotama setaseng le tlaleng la gona ya thoma go opela ya re
 15 phoko ke rile ke sepela ka hwetsa bananyana ba thibebetswe ke
 pula pula ya medupi ka ba lokela ka maphegong a ka.

Ya ba botsa gore bantshe kgomo godimo ga bana ba motse o mongwe le o ongwwe ba swadi ba bana bathaba go kwa bana ba bona ba boile. Ba leka ka matla go ntsha mathole a wo a dikgomo. Ba setaseng bantsha kgomo ya lethole banyana ba gona ba bantsha Yare phuru ya kolama le tlaleng la ga Mokgwatlo ya thoma go opela le gona ya re phoko phoko ke rile ke sepela ka hwetsa bananyana ba thibetswe ke pula ya medupi ka tsea ke batlisitse. Ba ga Mokwatlo ba le ntsha le thogatse ya bantsha ya tloga phura ya fihla ga Molwela ya opela phoko phoko ke rile ke sepela ka hwetsa bananyana ba thibetswe ke pula, pula ya medupi

16 ka ba tsea ka ba lokela/ka gare ga diphigo tsaka. Ba ga Molwela ba ntsha lethole ba re tsea. Ya Moga e lebile ga Mokwele ya fihla ya kotama le tlaleng ya thoma go opela batho ba ga Mokwele ba re nonyana ye e reng e bona bana ba rena ba segona ya tla ya kotama le tlaleng la geso ya opela ya re phoko phoko ke rile ke sepela ka hwetsa banyana ba etswa dithetlweng ba thibetswe ke pula-pula ya medupi ka ba tsea ka ba lokela ka maphegong a ka. Ba ga Mokwele ba ntsha lethole ba e fa ya tloga ya re phuru ya fihla ya kotama letlaleng, la Mosate. Ba mosate ba rile ge ba e bona bare na nonyana ye yona e reng e re e bona bana ba rena ba se gona ya tla ya kotama le tlaleng la geso.

17 Yare ba sa rialo ya/thoma go opela yare phoko phoko ke rile ke sepela ka/^{hwe}tse bananyana ba e tswa dotjpbeme a thibeletse ke pula pula ya medupi. Bantsha lethole e fa ya tloga ya re phuru ya fihla ya thoma go opela gona ga Ledwaba ya thoma go opela ya re phoko phoko ke rile ke ile dithobene ka hwetsa bananyana ba thibetswe ke pula-pula ya medupi. Bantsha let ole ba efa ya re phuru ya fihla letlaleng yare phoko phoko ya thoma go opela ,yare, ke ile ke ile thobeng ka hwetsa banyana ba thibetswe ke pula pula ya medupi ka ba tsea ka ba lokela ka maphegong a ka. Bantsha lethole ba efa ya tsea dikgomo tsela ya dilokela maphego a yona ya fofa ya boela nthago ke mafelo.

18.

Bananyana ba yo tuntela.

Ka tsatsi le lengwe bananyana barera go eya tuntela ba fela ba bitsa ngwana wa kgosi. Ba be ba apere magabi e bona, ngwana wa kgosi le bitso le gage e be ele Masegitso ba rile

ba sepela ba motlogela a apeile bogobe b dimpya tsa papage a re
 go bona e nang le sepela ke tla le hwetsa tseleng. Ge ba fihla
 le tamong ba kula magabi a bona ba a tsupelela ka fase ga lesu-
 khuhledi. Masegisa o ye tla o hwetsa ba tuta a ba botsisa gore
 na mahabi a lena le a boile kae ba re re a foseditse ka letamong
 e be ele bodiba ba botala. A ba botssisisa ba re go yena ruri
 re a foseditse ka dibeng. Masegisa a le fosetsa ka gare
 ga bodiba boo bo botala. Ba be ba tuntela ka thoko ga bodibaba
 19 we ba rile go ba balapitswa ke go tuntela ba tswa gare ga bodiba
 boo ba fihla ba tsoplla magabi a bona Masegitsa ngwana wa
 batho a thoma go lemoga gore bananyana bale ba be ba motlaetsa
 ge ba molesa a fosetsa legabi la gage ka gare ga bodiba a thom
 go bitsa ngwana wa mmanage a re kwariye o yo nnyakisa legabi
 laka ka gare ga bodiba a gana a bitsa o mongwe a barego ke
 Mahlokomabe a dumela a ya le yena barile re bare re ya
 budubutsa ba hwetsa mokekolwana wa gotswa lekhwekhwe are go bona
 le nyaka eng bare re re timeletswe ke legabi le mosese sa re ggo
 bona ngwaeng ke tla le botsa gore na legabi la lena le ile kae.
 Ba mongwaya ba saba sa re go bona ntatsweng ba molatswa sa re
 20 a ge bana ba ngwanaka le bona ge le tlog mo le sepele le tla
 hwetsa mokekolo o mongwe o belege bana ba lesome ba makgema ba
 bile ba mongwathile lerago le lengwe ge lefihla leke laba la mosega
 le ge a leka go le dira gore le mosegise le do hwela natso.
 Ba sepela disehla tsa batho ba mohwetsa mokekolo yo a bego a
 bolelwa. Ba humane a fe yela lwapa a do pekenya lona lerago la
 go lewa ke bana ba gage le dore hwibi. Ge a fsinyela a ba do
 hlonama ba khunamisetsa dihlogo fase. Orile goba a fetsa
 go fsiela a ba lothsa. A re tshonna bana ba ngwanaka. Ba
 mmotsisa gore a se o bone legabi a rona na? Sekekolo sa re ke
 le bone sa ba fa mabele ba sila ba apea ge ba sa apeile a thita
 21. titso. Ba sola. Ba tuheketsa me thito ha khora a re go bona
 manthapama le gona a ba ngwathela mabele ba sila. A ba botsa
 gore yena o na le bana ba lesome ke makgema bana bawo ba gage
 a ba botsa le gore lerago le la gage le ngwathilwe ke bona. Ba
 tshwa ba apea manthapama are ke nyaka gore ge ba boa go tsoma
 ba hwetse re robetse goba letshola le isa magobe a wo ka
 dintlong tsa gona. Gore ge ba boa ba hwetse re e thobaletse.

22

K tla le pipa godimo gore ba seke ba le bona ge baka le bona
 ba ka lebolaaa, sa ba pipa godimo ba boa besege gela batho
 ba robetse. Batswela ba kiba mesito ba rile ba satswe la kgole
 bare nama e ya nkga. Mmabona are e'xlang le le feleetse
 lerago laka. Ke sale ka le tee fela ba mapa a gomela nthago
 ge mmabona a dira bjalo. Go sasa ka kgogo ya pele a tsoga makgema
 a gopotse go yo tsoma. Bananyana basila ba nyantsha seroto sa
 mmotsa. Mokekolo a thita maswana a tlala gohle. A ba apeela sa
 mphsi a pharelela seroto le segwana sa go tsama ba ija. A
 napa a ba isa ka mafuri a re go ngwana wa kgosi e lego Masegisa
 phuma pitsa a mosupela e nngwe a re e phume Masegisa a e phuma
 a ntsha legabi la gage a motsa gore a phume e nngwe le gape a
 a ka la etswa gore ke e phume. A mosupetsa e nngwe legape
 a e phuma a ntsha ngwana le thari a mofa mahloko mabe gore a
 mmopule ka yona thari. Ye wo a mmopula ba/napa ba thoma leoto
 la bona ba go boela ntshago. Ngwana wa Masegisa e be ele mmotse
 bjale ka mmage a le sehlana ya ga laka ya meno a makata. Ge
 ba boela nthago ba fihla gona mokekolong wola wa goba botsa
 gore legabi la bona le fitele. Ba mofa bogobe ba sego sa ngwatha
 ba feta. Ge ba tswele ka gare ga meetse ba bonwa ke basimanyana
 ba go disa dikgomo. O mongwe wa bona a re batho bale e reng nka
 ke bo Masegisa ngwana wa kgosi o la ba thoma go mmetha ka thoka
 bare oreng o belela taba e kaka o bona ngwana wa kgosi a timetse
 ba batamela nnyabona ba hwetsa ele bona ba thomago e tsola ge
 ba bolalele ngwana wa batho ba molaela gola a boletse nnet.

24

Ba ba kganela g fale bo Masegisa ba tsea ting ya ngwana ba ba
 fa mo ba ngwatha. Ba namile balebile gae motse molla ko ma ba
 file ba sare ka patlelong ba re palakata motho a o hlaba(megksi
 moggosi le mokgolwakwane a re a ge batho e tlang le boneng
 matete ngwana wa kgosi o tlile ya ba lethabo motseng. Ba thabetse
 motho wa kgobe wa kgoba sa boloko ge a tlile le lesea la gage.
 Kgosi ya hlaba kgomo e Phaswa ya dinaka tsa go lemela godimo ya
 ba monyanya o mogolo kudu. Kgosi ya dia lebogo e kgolo bakeng
 sa ngwana wa gage e lego Masegisa ke moka ya ba mafelo a ditaba
 tsa sehlana ya kgosi Masegisa.

25,

Bananyana ba ya kgongeng.

Bananyana ba rile ba e ya kgoneng ba ena le ngwana wakgosi. Gape kgale ngwana wa kgosi o be a sa ratege le ka bona ka mo dtaba dingwadilwego ka ngwana wa kgosi. Ngwana yo wa kgosi o be a ena le mpya ya papage e be e morata kudu moa yang gona e be e tlee mosetse nthago mpyanyana yewo e be e le Sebe. E be e se e gole e le leporakana. Ge bantse ba sepela ge ba fihla kgoneng ba topelela. Ba ba a letsa ge ba seno a letsa ba rwesana ba napa ba sepela e tse mpyanyana a na le bona. Ge ba fihla pele bare are sobaneng re boneng yo a nonnago bathoma go sobana ba hwetsa setho ele ngwana wa kgosi a none. Ba thoma go mmolaya ba gwetsa mollo ba besa dikgong tsela tsa gage. Ba mesa ba moja. Ba tsea marapo ba afa mpyanyana yela mpyanyana a gana go a ja. Le yona ba e tsea ba e bolaya ba sepela sebakanyana ba bona mpyanyana e boya e opela ere ba bolaile seth ba ile ba re a re sobaneng re boneng ya a nago le makhura ba hwetsa ana le sethoba mmolaya bare ba mpha marapo ka a gana. Bananyana ba makala ba e tsea ba e bolaya gape ba e hlakantshetsa le mabu ba e tlogela ba rile go sobelela ka mmoto ya fihla mpya yare ntshananabo ntshananabo ba bolaile setho sa kgosi. Bjale gona ba e lesa ba re re tlano bona se setlago go diega ge re fihla gae. Ya fihla ya opela byale ka ge e ntse e opela bananyana bole yare ntshananabo ntshananabo ba bolaile setho sa kgosi ntshananabo re bona a re sobaneng tshananabo re bona nnoni ntshananabo ba tswadi a ngwananyana o we ba napa ba kwa mpyanyana o we ba re bose o ba tloga ba tseya mpyanyana ye wo gore e ya ba bontsha mo bananyana bale ba bbolaetsigo setho ntshe. Mpyanyana ya ba isa ge ba fihla ba hwetsa marapo ba a kgohlantsha a ba motho marapo ka morago gwa ba le ya ba motho a bolela ba moisa gae ge ba fihla gae ba mea ka ntlong kgosi ya bitsa sethaba ka moka le bananyana bale ba go bolaya setho banna ba basekisa ba seke ba bolela selo ba do gakwa le gore ba baka reng. Banna bare mpyanyaneng re botse ka mo bananyana ba bolallego setho ka gona. Mpyanyana ya thoma gorena ke ile kare ge bananyana ba ba eya kgoneng ka ba latela ka bamogo ga setho weso. Barile goba ba topelela ba napa ba re a re sobaneng re boneng wo a nago le makhura ba rile ge ba ntse ba sobana bahwetsa setho a ena le makhura ba molaya ba mmesa mollong.

Ba rile goba ba mesa ba moja. Ba rile ge ba mpha marapo ka agana le nna ba thoma go mponlaya. Banna bare mpyanyaneng o boletse senna ga go bjalo bananyana ba re go bjalo kgosi ya fihla ya nsha Setho ka ntlong mosisi a tswela a hlahlankgetse ka maseka le dipbeta kgosi yare bananyana ting le tla epona. Modimo o tlale otla ka boka la ngwana o.

29

KGOSI YA GO LWALA.

30

Ka tsatsi le lengwe kgosi erile ge e tsoga ya kwa hlogo e opa ya bitsa sethsaba ya re go sona e tse nna ke a lwala bare o bolawa ke eng yare ke bolawa ke hlogo. Matsepe a swanetse go nyakela kgosi ngaka ka letamong le yetsago lonale ka fase ga sekolo le ya tsago lona le ka sekolong le ba ya ba ile go fihla ba thoma go opela bare Thema Thema rele mona Them. Thema re nyaka ngaka. Thema Thema re nyaka ng ka Thema Thema kgosi ya lwala Thema Thema e bolwa ke eng The a. Thema Ngaka yare ge nka tswa mo le se tshabe Theme Thema re tshabelang Thema Thema kgosi e lwala Thema. Gware bibilo bilo ya tswetsa hlogo ba tshaba. Gwa tswa magohu le bona ba fihla ba opela bare Thema Thema re tlilo mono Thema Them re nyaka ngaka Thema Thema kgosi ya lwala. Thema Thema e bolwa keng Thema Thema e puke hlogo Thema Thema. Nka tswa mo khwe Theme Thema lekase tshabe Thema Thema re tshabelang Thema Thema kgosi e lwala e opa ke hlogo Thema Thema. Gwarebibilo bilo ya tswetsa hlogo le magetla bjale ba re ya yalo ba tshaba. Gwasa ba romela magohu Magohu a na re ruri e nyaka go re re tle le yona. Ge ba fihla ba rekeletsa letamo ba swere melamo. Ba thoma go opela bare Thema Thema kgosi ya lwala Thema The a kgosi e bolwa keng Thema Thema ge nkatswa mokhwe Thema Thema le ka se tshabe Theme Thema/re tshaba bjang Thema Thema kgosi e lwala Thema Thema e pya ke hlogo Thema Thema. Gware bibilo bilo ya tswa ya tswetsa mmele ka moka ba re e huleleleng se kgoba e feta. Ba efa sebaka ya feta. Erile goba e tsela ka ntle yare nkukeng le nkiseng kgosing ba e kuka. Ge ba tsela ba e kokule mekgolo kwana ya hlajwa bare e tlebe e se Magohu ba tlile le yona ngaka kgosi. E tla fola. Ya tsentshwa ka ntlong ya ntsha dihlare ya alafa kgosi, kgosi ya fola yare mposetseng moragoba kuka ba fihla ba e bea gona mola ba e tserego gona ya tsena ka

31

letamong ya dula gona. Ke moka tsa fela gona mowo.

32.

Lenong le lenonyana.

Lenong le ba le banaba babedi ba ba botse ba disehlana. Lenonyana lona la ba la bana ba bantshe. Ka tsatsi le lengwe lenong le ile le sa ile go nyaka dijo la hwetsa lenonyana le tshabile ka bana le sadisitse ba lona. Ge le boya la hwetsa bana ba sego ba tshabile le lenonyana. Lenong la thloga le tsama le botsisa la gahlana le mosadi o mongwe a e tswa masemong a seo bona lenonyana le rwele bana ba babedi ba disehlana le sadisitse meriri ya lona go nna a ke a nyake ke nyaka bana ba ka ke diane ka meriri. La sepela lonong la batho la humana monna a rema lare go yena a se o bone lenonyana le feta mo le na le banaba babedi ba ba swanyana ba disehlana/
 33 monna are awa. La sepela la hwetsa batho/ ba bantshe ka khutsala ba botsisa bare lenonyana re le bona le fela mo lena le bana ba ba bedi ba ba botsana ba ba swanyana disehlana le gona. Ba re go lona e re didike didike ka mo ga nkhu Mswana o tla le hwetsa ka pela lenong la re didike didike la ghwetsa lenonyana le na le bana bao ba lona betha lela ka diphego tsa lonala le bolaya la tsea bana bale ba lona ba boela motseng wa lona meriri yela ya ba ge e hwile le mmayona ke moka ya tsea dipaka tsela ya ya leganeng la yona.

34

Dinyepo, Dinonwane le direto.Banenyana.

Ka tsatsi le lengwe banenyana ba ya nokeng, ba fihla ba hlapa. Barile ge ba thoma go hlapa ba tseye Magabi a bona ba a tsentsha ka gare ga mabu. Gwa tswela ngwanenyana yo monwe e be ele ngwana wa kgosi. Leina la gage ele Sewela. Ba motsa gore ba tsentshitse magabi a bona ka gare ga meetse. Ba rile ge ba e ya gae, bantsha magabi a bona. Ngwanenyana kgosi yena a tsena ka gare ga meetse, a nyaka legabi la gage a be a seke a le bona. A feta a ya sedibeng se se ngwe a fihla a re : Segwagwa Segwagwa, legabi laka le kae? Segwagwa sere gwa: O ra letsatsi fela ngwanenyana a feta. A h wetsa segwagwa se o ra letsatsi a fihla are : Segwagwa Segwagwa legabi laka le kae. Segwagwa sa re go yena feta mo o tle o ngwae, ngwanenyana a fihla a segwaya. Le go sisingwe a sa sisingwe. Segwagwa sa re go yena sepela o tla hwetsa dipitsa digemile, o fihla o di khurumulle. Ngwanenyana a fihla a khurumulla kapitsing ya pele a humana sethepane sa ngwana, a khurumulla ka go ya bobedi a humana thari ya ngwana. A khurumulla ka go ya borabo a humana dikobo tsa ngwana. A khurumulla ka go ya bone a humana lesela le le botse la dipitsa tsa go phadima. A khurumulla ka go ya bohlanano a humana ngwana wo mo botse. A hwetsa le legabi la gage ka pitseng yengae a sepela a fihla gae ka moka ba makala ngwanenyana gore na dilo tse tse dibotse o ditsere kae. Ba makala lesela a be a le apere ba dipita tsa go phadima. Banenyana ba bangwe le bona ba re re ya go nyaka dilo tse ngwanenyana wa kgosi a na le tsona. Bona ge segwagwa sere ngwayeng, ba gane ba seke ba bone selo ba ya gae, ba se natso.

ya ba sa mosela wa seripa.

36

Mosimanyana le banna.

Kgale go be gona le mosinyana a disa mahlape ya dikgomo tsa motse ka moka. Tsatsi le lengwe o rile a sa disitse gwa tshwe-la banna ba ga laka. Ba fihla ba ya go mosimanyana ba fihla ba re go yena re fe dikgomo tse mosimanyana a gana. Ka gobane mosimanyana wo ebe ele ngaka, a swara dihlare ka lenaka.

37 Ba bolaya mosimanyana ba tseya dikgomo ba sepela. Ba rile ge bale kgole ba tsoga are : Bo ya madikelela ka dithaba, dikgomo tsa seke tsa mokwa. A thoma gape a tetsa nakana ya gage a re :Swee, swee, boya madikelela ka dithaba, dikgomo tsa thula bakgalabje ba ba wa fase. Ka tsatsi le lengwe ba tla gape. Ba rile ge ba fihla gae mosimanyana morago a tsoga, a re: Swee, swee, boya madikelela ka dithaba, dikgomo tsa gana go kwa nakana ya mosimanyana tsa ema tsa emisetsa/ditsebe godimo gore ditle dikwe gabotse. Mosimanyana a e litsa gape. Bjale gona isa gata banna godimo ba ba ngweb are re ya dikitimisa tsa ba sia. Ba boa gape ba fihla bahwetsa mosimanyana a dutse godimo ga lefsika ba fihla bare re fe dikgomo tse kamoka ga tsona. Ge go se bjalo re tla/bolaya ra go fisa ka mollo. Mosimanyana are ditseeng, ba ditsea ba fihla notso ka sakeng. Barile ge ba re re tlike go bolaya yengwe ya tsona, ba bile ba biditse kgosi gore e tle e di bone, mosimanyana morago a thoma are :Swee Swee boya madikelela ka dithaba dikgomo tsa seke tsa mokwa. A thoma le gape are boya madikelela ka dithaba tsa mokwa tse dingwe tsa fofa lesaka godimo ge di gopotse mosimanyana. Tse dingwe tsa gata bnna di kobotsa bona tsa ba marathabanna ba dilesa tsa ya gomong wa tsona, tsa fihla tsa fula bjang ga botse disa tsenye ke selo.

ya ba mosela wa seripa.

38.

Mosadi le monna.

Kgale go be gona le monna ana le mosadi ka tsatsi le lengwe mosadi a re ke ya gae, monna a mo ganetsa. Mosadi a dula a se sa re ke ya gae. Ka tsatsi le lengwe orile monna wa gagea sa lebetsi, mosadi a ya pea mefago, gosasa a re go yena, ke ya sepela monna a gana. Mosadi a tseya merwalo ya gage a e rwala monna le yena are ke ya le wena ga geno. Se sepela ba rile ge ba letseleng kgole le gae le go bonwa ke motho ba se ga bona ke motho, monna are go mosadi ke ya go bolaya. O rile ge a tsweri selepe are ke morepa thamo akwa nonyana ere : A gee ngwana wa batho, ngwana batho, ngwana batho, ngwana batho. Monna a mo lesetsa ba sepela orile ge bjale ba se sa bona ke motho ale ka gare ga dihlare, a tseyazsep selepe orile ge a re ke moripa thamo nonyana le yona ya thoma yare:

Agee ngwana wa batho, ngwana batho, ngwana batho, ngwana batho
 39 monna bjale a thoma go tsoga, a re na motho wo yena are bonang
 ke mang? Ge a re ke lebela kgakala a seke a bona motho ba bah
 ba fihla ga gabo mosadi mosadi wola orile go ba a fihla gae,
 a hlala monna wa gage, monna a boela gae, a sena mosadi.

ya ba sa mosela wa sepipa.

Lesogana.

Kgale go be be gona le lesoganale tswa go soma lerile go
 fihla gae la re ke ya bogweng go yo bona mosadi wa gage. O
 rile ge a le t eleng a bona Mabilo ka thoko ga tshemo a fihla
 a e kga a ja, orile ge a letseleng a kwa sweri ke mantle, o
 rile ge a ethoma gwa tswa hlogwana e be ele mabilo a fetogile
 Lesogana le rile ge le sepela la kwa hlogwana e opela ere:
 Bosepana ntete ke ya le wena bogweng, Bosepana ntete ke ya
 le wena bogweng. Lesogana la tseya hlogwana yela la e gatisa
 40 ka mafsika la sepela hlogwana ya sala e tsoga ya thoma go opela
 yare: Bosepana ntete ke ya le wena bogweng, Bosepana ntete
 ke ya le wena bogweng. E bang lesogana le setse le batametsi
 ka bogweng ba gage, A fihla a tsena ka gae, le yona ya tsena,
 ba modumedisa le yona ya ba dumedisa. Ba batsisa lesogana
 gor na o tllile le l mang? Lesogana la re ke nosi. Bare nkane
 o re go bolela mongwe le yena a tle a bolele. Ba humula ba tseya
 lesogana ba le alela legogo ka ntlong la fihla la dula go lona
 le hlogwana le yona ya dula nae. Mosadi wa gage a mofa meetse
 o rile ge a hlapa le hlogwana le yena ya tsena gare ga meetse
 ya bina bina ka gona. Mosadi wa gage a re go yena ke eng ye
 bingang ka gare ga meetse, lesogana la re ga ke tsebe. Mosadi
 wa gage a mo hlala are ga ke sa go nyaka lesoganala ya gae le
 swabile.

ya ba sa mosela wa seripa.

41 Ngwanenyana wa kgosi.

Ka tsatsi le lengwe ngwanenyana a ya go etela ga mogolwage.
 A fihla a hwetsa mogatsa mogolwage. Mogatsa mogolwage a kganyoga
 ngwanenyana wa kgosi. Lesogana bosego la tlogela mogatsage a
 ya ka ntlong ya ngwanenyana a fihla a robale le ngwanenyana
 wa kgosi. Ngwanenyana a tsoga a re tiitsiitsiitsiii tsa rrr.
 tsi! tsi! Tsi'. tsa rrr, ga gona mothepa mo ga gona lesogana.

Mothepa ke nna mokotla wa kgosi. Lesogana le la la monyala, ya ba mosadi wa gage. Ngwanenyana wo e be ele wo motse kudu. Lesogana la hlala mosadi wa gage, la nyala ngwanenyana mosadiwola a mo ma a sepela a ya gagabo.

ya ba sa mosela wa seripa.

Mosimanyana le ngwanenyana.

Go be go na le mosimanyana le ngwanenyana ba se na batswadi. Ba ya ga kokwa bona ba ga kokwa bona ba bbe ba ba hloile kudu, ba sa rate te go bona mosimanyana. /Leina la mosimanyana e be ele Makwele, la ngwanenyana ele Nkhwekhwane. Tsatsi le lengwe mosimanyana orile ge a ile go disa, ba ga kokwa ge ba sala ba morera go re na baka mmolaya ka eng. Bare go ba ba fetsa go rera ba tseyo bogobe ba gage ba bo tshela sehlare, e bang ge ba dira bjalo ngwanenyana wa bo mosimanyana o ya ba bona. Mathapama ngwanenyana a tseyo serotwana a fihla ka morago ga lesaka. Ebang bo ngwanabo ba tsentsha dikgomo a thoma go opela are; Makwele ngwana mma, bogobe bo bo jago ba tshetse sehlare gona. Mosimanyana are le go kwile ngwana mma, bo yela o ye gae, ba rile ge ba mofa bogobe a bogana, a re ke lle, gosasa ba tseyo mafsiba a tshela sehlare ngwanenyana e bang o ya ba bona Mathapama ngwanenyana a tseyo seroto a ya sakeng go thopelela diso a fihla a opela are Makwele ngwana mma, b lebisile o le jang go tshetse sehlare go lona, Makwelele a re ke go kwile ngwana mma boyela o ye ka gae. Ka gae ba fihla ba mo fa mafsi Mosimanyana a le gana. Ba mmotsisa gore na o tla seba ka eng. A re ke tla ja moratha gosasa ba rile ge a sa ile go disa ba sala ba tshela sehlare mo a dulago gona ngwanenyana a ba bona a re makat mathapama a tswa a tseyo seroto a re o yo topa diso a fihla a opela are; Makwelele ngwana mma, madulo e a dulago ba tshetsi sehlare gona Makwelele a re ke go kwele ngwana mma boyela gae. Mosimanyana a fihla a dulamo a se ke a dula go gona. Ba re go yena o reng o sa dule mo o dulago gona, mosimanyana re gona le kudumela. Mantsiboa ba tseyo diphita ba dia pesa Makwelele, yare ge ba yo robala a tseyo diphita a di apesa ngwana wabona. Barile ge ba robotse bo kokwage ba tla ka ntlong ya basimanyana ba ba tlosa dikobo ba/nyaka wo ana le diphita thamong.

H2

43

H4

Ba mohwetsa ba mokgama a hwa. Gosasa ge ba tloga ba ^{X34/83} 16
 tsoga Makwelele le yena a tsoga ba makala kudu ge ba bona a se
 a hwi. Ba tsena ka ntlong ba hwetsa ngwana wa bona a yhwile
 Mosadi a thoma go lla batho ba motse ba makala ge ngwana a hwile.
 Eupya o be a sa lwale. Nkhwenkhwane le Makwelele ba tshaba
 ba ya le naga.

ba
 ya/sa mosela wa seripa.

Mosadi le dinonyane.

45 Gobe gona le mosadi a re ge a ya masemong a ye le
 ngwana wa gage, o be a se na le moledi, o be a re ge a
 a fihla masemong a robotse ngwana sehlareng ge a hlagola go tswela
 manong a ma bedi di dula le ngwana diri ge a tsogile di mohumotse
 dira loke nae. Mathapama mosadi a fihla a tseye ngwana a ye
 gae le yena. Ka tsatsi le lengwe mosadi orile asa
 hlagola/manong a fihla a ja ngwana wola, tsa sadisa serope
 manong a fihla a fa mosadi serope go re a ja, mosadi a ja, go
 rile mathapama ge mosadi a eya gae, mosadi a fihla go manong a
 re ngwana o kae, manong a re na sere o molle, Na? Mosadi a thoma
 go lla. Orile ge a fihla gae a dula ka ntlong a tseye kgapana
 a e robadisa bjale ka ngwana go rile mantsiboa ge ba robotse
 monna are ebang ke ngwana yena o kae, ~~Meana~~ Mosadi are o robotse
 are na oreng mahla a sa lle? Mosadi are o ya lwala. Monna are
 nke re mmone? Mosadi a gana monna a khurumulla dikobo a hwetsa
 go sena ngwana. A botsisa mosadi gore na ngwana o ile kae?
 Mosadi are ke be ke hlagola monna are wena o be o le kae ge
 manong a ja ngwana, monna bjale a thoma go betha mosadi batho
 ba makala gosasa ge ba/tswa a thaba ya mosadi.

46.

Dinyepo

1. Se ba ritlane joka

ke re motho a a para setiba .

2. Ke na le bana ba lesome eupya ge ba bolaile matla go ja ba
 ba bedi.

Ke menwana e nyaka nta bjale go thoba e mebedi.

3. Tai madikelela ka dithaba.

Ke phita ge e dukologile thamo.

4. Ke na le bana ba lesome di aparong ba ya swana. Eupya ge o
 mongwe a ka ntoma nkase motsebe. Ke dinose digolomile oka setsebe
 gore na o lumile ke efe.

5. A kgobokane masoboro ka hloka le gotseba lesa.

Ke marotse ge a swana aka sentse leno.

K34/83

6. Pudi yeso maphaswa sefola ga kamaleke.

Ke pula ge e fologa thabeng.

7. Ke rile ge ke bolaya kgomo ka hwetsa enale megwapa ka gare.

Ke namane ge o e hloba, wa hwetsa dinama tsa yona, dina le diripana.

47 8. Tshumana ya ga mpedi se tseya kang le pera ke se timela.

9. Nsotjana ka fase ke le kgwana.

Ke dipotata ge di na le dikenya.

10. Pitsana ya lesiba weso e dula ka kowa ga dibjana.

Ke le sapelo ke motho a le bea kgole go re le sepunege.

11. Ditshwene tsa mmotho wola di na di ri tlodi, tlodi.

Ke pula ge e phadima.

12. Bjang ba kgolwana ya tsela ka ba nkgahla ka bo tseya ka ya le bona moletlane.

Ke gore motho a nywala mosadi wo e se bang wa naga tsa geno.

Ele gore ke wa naga tsa kgole.

13. Papa o lla lesopeng la ga Makgotso

Ke matswele a motho.

Misisi o ya rasa base ga a rase.

Ke sefepi

48 Mmutla se kokobala le tsela.

Ke mameko a dinyoba.

17. Koko o ija a kaname.

Ke mapate.

18. Banna ba moletsi ge ba sepela ba re hantone hantone.

ke dipye tle kgana.

19. Banna ba moletsi ge ba sepela ga ba kwatsi mosito.

Ke ditshotshane ge di sepela o ka se kwe mosito

2. Ramasela o dutse tseleng o mongwe le o mongwe o feta a swana le tswela.

Ke sefela ge sena le nto o mongwe le o mongwe e a feta a sefotlolla

21. Ke be ke na le kgomo ye tshwana ka e tipa ya tshela ele ye kunana.

Ke dithuthupe ge motho a dithuthupisa.

22. Ke rile ge ke ya go disa ka ya le kgomo e nonne ka boya le yona e otila. Ke se sipe ge se fedile ge o ya go hlatawa.

23. Monna ka se ye bogweng a sena patla.
Ke lengwalo le ka se ye posong le sena kgatiso.
24. Hu tlu ka dihlareng.
Ke mo-huhwane wa pula.
25. Bana ba nkite ba wele, nkite o batebetetse.
Ke marula ge a wetse fase.
26. Ka betha mpedi a ba a wela tshana.
Ke lengwalo.
27. Ke be ke a negile mohlaba, gosasa ka hwetsa o se gona.
Ke dineledi ge gosasa ditimelela.
28. Papa o be a ba a na lekoloi orile ge a e fisa ya seke ya swa.
Ke peipi ge motho a fisa lesoko yona e sa swi.
29. Koko a tshinya bana ba tshaba.
Ke sethunya ge se thontsha.
30. Koloi ye ntso e ka se sepele e sena koloi ye kwibidu.
Ke gore apeya pitsa e ke ae butse esena mollo.
31. Koloi ye tshweu e ka se sepele e sena mollo.
ke lengwalo.
- 49 50. 32. Monna wo motelele ha!hi!ho!
Ke sepoko ge o sa se bona le mosepelago gona.
33. Tise makolwane ntise.
Ke letsete/le ^{ge} go loma ore ke ya leswara la go phonyokga.
34. Se kotlelwana sa ga Titose.
Ke ngwedi ge o kganya.
35. Sebaretlane ditsebe ke ya gama dinko ke ya gama gohle mo kee ya gama.
Ke mafsana a mookgopho.
36. Mmutla ge o tsena ka kgoro o tsena o kganthsa kopo.
Ke lephodisa ge ditshipi tsa gage diphadima
37. Ke thlile ke sika lenoka ya ga matlala ke nyaka mmaala tshilwana.
Ke nalete.
38. Moletynana wa tsodiana o tsena ke mongwa tsodiana.
Ke ditshosa ge ditsena ka moleteng.
- 39
29 Ke ya doropong ke eja le kokoro ka baka boya ke le ja.
Ke ge motho a sepela godimo ga le kgwara.

Ke rile ke le mo thabeng,
 ka kwa mokgosana o lla,
 ka gologa ka tsea thebe,
 ka tsea thebe le lerumo
 ka hlakana le rankukute

Rankukute a swere nama
 a swere nama ya sebete
 kare nko ntshegele
 a nkoma ka selepyana
 selepyana sela sa gage

Ka e tseela ka komela
 mogope hlaka le a swa
 ga gose ke gosa serutse
 serutse sabo katiela
 katiela mohumanti

Mohumanti wabo ngweta
 ngweta o tswa kae
 ke tswa gatema
 wa humanang,
 Penanapena di ihwa meetse
 ka kga lehlokwa

Ka titiya tiya
 se die /kuku
 Malepelepe Phutu malo

Diketo.

Kgatlala kgatlala ngwanaka
 A na maloba o rile eng
 Ke rile kgatla bogobjana
 Bogobjana ba makhurana.
 Gosasa re ya mogwalatse
 Ra hwetsa manong a tsee
 a latsetse phiri matsena

*x Phiri matsena ka lesoba
 Erc a tsena e gagabe.*

O se kgopye ke legonyana
 Legong le kgope monye motse
 Monye motse o tseye patla

K34/83

20

A ete a e yeka yeka
 A e yeke a ya nokeng
 O fihle o tsose polometse
 Polometse e tsose kwena.

Kwena e tsose difefetla
 Difefetla tsa bannyane
 O se tshose monyane yaka
 Nong yaka nong thamaga

Molodi wa wona ke ya o tse
 O re tsedi o re tswerere
 Ntsi e roka legafana
 Maruleng wa mathabatha.

54

Basimanyana ba ba hlanō.

Gobe gona le basimanyana ba disa dikgomo. Mo ba disang
 gona gona gobe go se na bjang. Ge ba ba golo ba ile go disa
 dikgomo di boye dise dikhuri gola go ile wo monyenyane a kgoboke-
 tse dikgomo dipuši, ditonki di diri lesaka yena a tsene
 ka gare ga tsona a opele a re ; Mabudulele, Mabudulele a bo kgomo
 tsa boma. Dikgomo tsa thoma go bina le dintonki
 le tsona tsa thoma. Dikgomo tsa re Mu! Mu! Mu! diputši tsare
 mme! Mmee! Mmee! ditonki tsare rru! rrii! rrii! na me bjang bo
 tsewe a dikgoboketse, a thome go opela are fase go twa tswa, tswa,
 fase go twa twa, twa, name bjang bo boyele, a di tseye a boyele
 gae. A re go fihla gae bare go yona dikgomo tse o difang,

55

Dinyepo.

1. Dikgomo tsa so ke tse disou, eupya poo ya tsona ke ye
 hwibidu.
 Ke meno le leleme.
2. Pula le ga e ka na mona tlopotlo, sebata kgomo se ka se thape.
 Ke mosi ge o tunya.
3. Malome sale ka ntle ga noka, o bina phedi ya mphe phetla.
 Ke mollo ge o tuka.

4. Naga ye talatala ya ga mamabolo ese na molomo meetse e ya tsey^{2/}
kae.

Ke legapu.

K34/83.

5. Se nonkgo e ya rakwa, o tla bitsa batho ba kgole ba kgaufa
Ke ntlo ge e rwea o ka se e rwea o le tee.

6. Basimanyana ba geso ba namela thaba, eupya ba ka se namele
godimo.

Ke ditsebe dikase namelele godimo ga ~~hlogo~~.hlogo.

7. Koko o hwetse ka mofuri seuta sa tlala naga ke bjala ge bonkga.
Phuti.

Go be gona le phuti le phiri le mmutla. Di be disa kgone
go bolela. Phuti ka tsatsi le lengwe ya sepela ya humana
banna ba bangwe ba bolela ba re ka ntlha le nala ya fihla ya dumisa
tsela ya re ge dibolela yona ya re ka ntlha lenala. Mmutla le
wona wa tloga ya sepela wa hwetsa banna bare ke tsona bare ke
tsona taba tseo. Wa fihla wa dumisa phiri. Phiri le yona ya
tloga ya sepela ya hwetsa banna ba re rena ba bararo tsatsi le
~~lana~~= lengwe tsa tloga tsa sepela tsa hwetsa monna wo mong we
a hwile. Tsa dula go yena gwa tswela lepolisa lare na motho
wo o blaile ke mang. Phuti yare ka ntlha ya lenala. Phiri ya
re rena ba bararo. Mmutla wa re ke tsona taba tseo. Le ditsea
la di isa kgolegong. Tsa re ge di fihla kamping phiri ya thoma
go bolela yare re na ba bararo phuti yare
ka ntlha ya lenala. Mutla ware ke tsona taba tseo. Bare go
tona ga le na tse dibolelang ba di ntsha kgolegong.

ya sa mosela wa seripa.

Ke nna Mosima sereto.

Ke nna ngwana masetla ka tubane

Ke nna ngwana setosa

Agee mothethe ya motswala kgosi.

Ke nna ngwana mmethi ka patla

Mathuding a ga sema

Ke nna mosidi mokgantlhi

ngwana o silaka lwala la sekgowa

la sesotho le molaisa kudumela

Ke nna Mkgakgala sekgakgolela

masogana

Kenna segakala segakalela sefela ka lapeng la gagomahlwa a tibane.

Ke nna selabosego sa ga ra mapulane wa tshwetla.

58

Mosimanyana le kgomo.

di
Kgale gobe be gonale mosimanyana a/sa dikgomo. Mosimanyana wo e be ele tshiwana a sena mmage le papage. Bjale ba ga Malome a be ba mohloile kudu. Ba be ba tle ba re ge a e ya go disa ba motime dijo. Ka tsatsi le lengwe ba rile ge ba sa motima dijo, a tloga a ntsha dikgomo a ya godisa. Orile go fihla go disa gwa tla kgomo ye ye kgolo ya gonona. Yare go yena, tsheya patla o bethe lenaka laka la goja. Mosimanyana a dira bjalo gwa tswa tafolale ditolo gwa tswa dijo tse monate. A dula fase a ja a khura kgomo ya re go yena tseya patla o bethe lenaka le gore dijo di boela ka gare mosimanyana a dira bjalo. Ba ga malome ge ba bona motho a nona ba sa tsebe gore na o jang eng.

59
Ba ga malome ge ba rena go re batla go mmolaya. Kgomo yea re ge afihla godisa ya botsa mosimanyana gore ba nyaka go molaya. Yare ga mosimanyana ke tla/tshaba le wena. Mosimanyana a namela kgomo ya sepela le yena ya botsa basimanyana gore e yo gahlana le/mo^{kgo} bjale kgomo yantse ke tla e fenya. Ka nete ya gahlana nayo tsa lwa ya e fenya. Ya feta ya sepela sebaka se setelele ya botsa mosimanyana gape gore e sa yo gahlana le kgomo ye nwe legape. Le yona kgomo yeowe ke yo e fenya. Ka nete kgomo yela ya mosimanyana ya fihla tsa swarana. Kgomo ya mosimanyana ya e fenya. Mosimanyana a e namela a sepela le yena kgomo ya bolela gape gore re yo gahlana le kgomo ya nngwe kgomo eyo e tla mphenya. Wena ge ke hwile o tseye manaka a a aka. Ke wona a tla go fa dijo go fihla mo o yang go na. Erile e sa bolela kgomo yeo ya fihla. Mosimanyana a fologa a ema kgakala dula fase tsa lwa go fihla kgomo yeo e bolaya ya mosimanyana.

60
Mosimanyana/a ripa dinaka tsa kgomo a sepela le tsona. Ge a swere ke tlala a dibethantse ~~di~~ dijo di tswe a ja. Name a sepela go fihla a ya gona.

Mosadi le monna.

Kgale gobe gona le mosadi a se na ngwana a dira ngwana ka motaga leina la gage ele Ntsopanyana. Katsatsi le lengwe banenyana ba re ba ya go rutha. Lentsopanyana le yena a re ke a ya. Mmage a re go yena ge o bona pula o kitimele gae.

S. 655

23

K34/83

Gore e se go thapisc. Ntsopanyana a dumela a sepela le banenyana.
 Ba fihla ba rutha, ba rile go/tha^{ru} ba dulela go raloka. Pufla
 ya duma banenyana le bona ba tyoma go tsoga. Ba kitima pula
 le yona ya fihla. Ntsopanyana a kitima ya moswara tseleng.
 Mmage a mo kitimela a fihla a mo khupetsa ka kobo gore a seke
 a nyaologa. Mmage a moroga ntsopanyana a lahla go yo rutha
 le banenyana.

61.

Mosadi.

Kgale kgale go be gona le mosadi a sena bana. Ka tsatsi
 lelengwe o rile a sa dutse ka gae, gwa tla leeba, lare go yena
 tha, tha, khurwana, mosadi a le ngwatela mabelela ja la fetsa
 la botsa mosadi gore a reme dithupa tse hlano a dibee ka segong.
 Mosadi a dira bjalo ka la ka moswana mosadi orile ge a re ke
 sa bona dithupa tsela di gona a hwetsa di fetogile batho. A
 ba gona a bona bana. Ba gola ba bangwe ba nyalwa. Gwa sala
 wa segole le wa mosimane. Ka tsatsi lelengwe mmabona a roga
 ngwana wa segole a re go yena, o difang le leihlo le leletala
 le le nao la nkhope, nka o be o le ngwana eupya o tswa magabeng
 ngwanenyana/a kwata kudu ka maatla. Ngwanenyana a tloga a ya lesa-
 keng a hwetsa monago bo wa mosimanyana a g ma. A re go yena o
 re gagamo, gagamo, mo lesakeng la batho a se re mma o rile ke
 di tswa magabeng. Mosimanyana a tlogela go gama a latela ngwa-
 nenyana ngwanyana wa segole. Ba fihla ba ya mo ngwanabo a tseirigo
 ka gona a hwetsa ele gona a fyela lapa. Are go yena o re fefeye,
 fefeye, fefeye, ka lapeng la batho a se re mma o rile ke ditwa
 magabeng. Ngwanabo a tloga a latela wa segole. Ba fihla
 go ngwanabo a tloga a latela wa segole. Ba fihla ba ya go
 ngwana bo wo mongwe ba hwetsa ele gona a tsola a fihla are
 ore tsotsolo, tsolo ka malepeng a batho a sere mma o rile ke
 ditwa magabeng. Le yena a latela ngwanenyana wola wa segole.
 Ba sepela ba hwetsa o mongwe ele gona a sila. A re go yena
 o re sisilo silo ka malapeng a batho a sere mma o rile ke ditwa
 magabeng le yena a tlogela go sila a balatela ba fihla go
 wa ma felelo ba hwetsa ele gona a hlagola ka tshemong are o re
 hlahlago hlagola ka tshemong ya batho a sere mma o rile ke ditwa
 magabeng/le yena a tlogela go hlagola a ba latela ba gomela
 gae. Ba fihla ba dula ka lapeng la mmabona. Ba botsisa ngwa-
 nenyana wa segole a ba botsa gore mmage o morogile are le leoto
 la nkhope.

62

63

Ba botsisa ngwanenyana wa segole. A ba botsa gore mmage o morogile a re leoto la nkgope. Ba thoma go bolela ka moka legona a ba botsa gore le tswa magabeng. Ba ema ba kitima ba fihla dihlareng mo mnabona a ba remilego bona, o mongwe le o mongwe a tseba mo a bego a dutsego gona. Mosadi wola a sala a se na ngwana. A swanale ga pele ya busa ya ba nyopa.

ya ba sa molela wa seripa

64

Banenyana ba ya dithwetleng.

Gobe go na le banyana ba re re ya dithwetleng ba fihla ba dulela go raloka le go sa bala la sekgwa sohlo. Barile ba sa lebetse letsatsi la dikela. Ba thoma go tsoga ba sa tsebe gore na ba tla ya kae. Ba sepela ba sa bone le tsela, ba bona mollo o tuka kgole le gona. Ba hwetsa e lemakgema, ba fihla ba dula le wona. Gosasa ba rile ba sa dutse gwa tswela nonyana ye botse ye kgolo. Ya fihla dula fase ya re go bona, namelang godimo ga ka ba ba ngwe le tsene ka diphegong tsaka. Ba dira bjalo ka taelo ya nonyana. Makgema a fihla nonyana ya fofa ka bona ya lekeletsa wo mongwe. Makgema a latela nonyana ya timelela le sekgwa. Ya fihla ya dula mo batho ba tsolang melora. Mmage Nkhwekhwane a fihla a e hwetsa e dutse letlaleng, a e tsela ka melora ya nto ye nyakeng mo? e bona bana/ba rena ba timetse, nonyana ya batho ya e tlosa melora, ya tloga ya dula kgorong ya mosate, ya botsa kgosi gore ba ea lemogo. Ba a la ya ntsa banenyana ya sadisa Nkhwenkhwane kgosi y e fa kgomo ba dira monyana o mogllo. E rile ge e fofa ya ya godimo dimo ya fihla ya lesa Nkhweknkhwane a wela fase, a hwa. Mmage a thoma go lla, nonyane yona ya ba ge e ile le naga.

Mokekolo le ngwanenyana.

Kgale gobe gona le ngwanenyana a tserwe, o be a sa tsebe gore na o tseri ke mang, mokekolo a moisa bo-gadi. Mokekolo a boa, ngwanenyana a sala bogadi tsatsi le lengwe a botsisa mmage lesogana gore na monna wa gage o ile kae? Mmage lesogana a re o gona. Tsatsi le lengwe ba ya masemong ngwanenyana are ke lebetse peu. A hwetsa hlogwana e bina bina lapeng/ a tseye peu ya m

66

a ya masemong. Mmage lesogana are o tla hwetsa ngwanenyana a bone dilo tsa ka tsatsi le lengwe le gape a re ke lebetse peu. A hwetsa hlogwana e bina bina legape, a tseya peu a ya masemong barile go boya masemong ngwanenyana a ya gagabo ba ga bo ba fihla ba mofa dithupa tse tharo ba ga bo ba mmotsa gore a bethe hlogana gararo ba ya masemong le mmage lesogana. Ngwanenyana are ke lebetse peu. A hwetsa hlogwana e bina bina, a fihlas betha ka dithupa tse tharo, gwa tswa lesogana le lebotse, lesogana le la la sepela la ya go soma ngwanenyana wola a ba lengwana a belege ngwana wa hlogwana. A botsa mmage lesogana are ngwana wo ga se wo motse. Ngwanenyana a ya gagabo.

ya ba sa mosela wa seripa.

67

Mosadi le ngwana.

Kgale gobe gona le mosadi a na le ngwana a fihla a morekela lesila le lebotse kudu are ge le go swanela o tla ya ga kokwage Ngwanenyana a ya go kokwage orile ge a le tseleng a bona dipolomo gwa tla tshwene ya re go yena o ya kae, ngwanenyana a re ke ya ga koko. Tshwene ya kitimela pele, ya fihla ga kokoge ngwanenyana o rile ge a tsena ka gae, a hwetsa kokwage a se gona. A hwetsa tshwene e apere dikobo tsa kokwa ngwanenyana a dutse godimo ga mpete. A re na koko a kane o na le molo o mogolo. Tshwene ya re ke wa go go ja. Are koko nkane o na le ditsebe tse dikgolo? Tshwene ya re ke tsa go kwa. Ngwanenyana a kwa sele se rema aya go yena a hwetsa ele papage.

68

Mosadi le ngwana le monna.

Kgale gobe gona le mosadi le monna bjale ba bo monna ele baloi. Mosadi a rera go ya go etela. Mathapama a tla a botsa mmage le monna wa gage. Gosasa a tsoga a ya pea tthe. Bare go monna mofeletsetse, monna a mofelesetsa. Ba re go fihla gare ga naga monna a satoga phiri. Monna are ngou? Mosadi a e fa bogobe Mosadi ba rile ge ba sa rate go phelesetsa ba mpha phiri ya re ngou a e fa bogobe bola kamoka. Mosadi a hlaba mokgosi batho ba tla. Monna a boyela gae, bjale e se phiri e le motho.

Dinyelo.

1. Rangwane o kgile meetse gona bjale, bjale o tiile tse ga ke monna.

Ke nose.

2. Mosadi wa kgosi a tloga dinaka diatla;ke koloi.

3. Mosimanyana weso o tlhometse thoka le tekeng ke e
Ke sefela.

69

Tau le mmutla.

Ka t atsi le lengwe mmutla a rile ge o ye tsoma wa gahlana
le tau ya re go mmutla ke ya go ja? Mutla wa re o seke wa ntja
rakgolo. Ke tla go ruta maano. Tsa yeepa molete, tau ya tsena
ka gare ya sina meno. Mmutla wa ba wa aga lesaka. Mmutla wa
tloga wa fihla wa biltsa diphooflo wa re Helenke lelenke maphoofolo
wohle. Helenke meno a midile, tlelenke a medile fase. Diphoofolo
ka moka tsa tla tsa tsena ka sakeng mmutla wa tswalela lesoro
tau ya tswa ka moleteng wa bolaya diphoofolo ka moka ka tsatsi
le lengwe tau le mmutla tsa thoma o aga ntlo. Dirile ge din
thoma go rulela, tau ya re go mmutla wena o swanetse go namela
ka godimo gobane wena o wo monyenyanane. Mmutla wa namela go dimo
wa thoma go re ge o le kwa/dimo wate phikolo, phikolo wa wa
fase. Tau bjale yona ya namela ka godimo. Mmutla wona o be o
dutse ka moraleng o ntse o kgohleletsa mollo ge ba apelle di-
nama. Mmutla o tle ge o rulela wa tseya sephikiri ya kokotela
mosela wa tau, tau yare ge e kwa bohloko ya re mmutla
o ntirang, mmutla wa re ke go runa dintu. Dirile ge disa rulela
Mmutla wa fologa wa tseya nama ya go nona wa re rakgolo ke jef
ye? Tau yare aowa mmutla ya tseya ya go ota tau yare eje.
Mmutla ga e bea ya tseya ya go nona ya eja. Tau ya fologa ya
lepelela ka ntlong. Mutla wa tseya malomo ya bolaya tau.
mmutla aja dinama ka moka wa difetsa.

70

ya ba sa mosela wa seripa.

Mosadi.

Gobe gona le mosadi le baba ele badidi. Mantsiho a gwa
tla phiri. Monna a tswa ka moraleng a ya go phiri ya re na o
nyakang phiri yare ke nyaka ngwana wa gago. Monna are na o moisa
kae? Phiri ya re ke ya monyaka. Monna a re na o a gile kae?
yare go monna wena mphe ngwana wa gago wo? Wena o tla huma.

71

Papage ngwana a dumela papage a fihla a botsa mmage ngwana phiri
yela ya boa le gape babitsa ngwanenyana a ya go phiri
ngwanenyana a dumela phiri ya rwala nwanenyana a fihla gagabo
phiri ele ye botse kudu. Phiri ya re go ngwanenyana ge o nyaka go
ja o letse tshipyana.

Phiri ye yona e be e sa robale gae, e be e robala thabeng.

Ge e robetse ngwanenyana wo mantsiboa go tsena ngwana wa kgosi na ntlong. Phiri e re ge e tla ntlong ya yona, ngwanenyana are ke letse ke se ke robale, phiri yare re tla mmona motho wa gona. Mantsiboa are ge a robetse gwa ngwana wa kgosi.

72 Ngwanenyana a tla a botsa phiri a re ga ke robale. Arena le ma mohla o be a sa tlile na? Ngwanenyana are eng. Phiri ya re re tla mmona. Ngwanenyana a re ke nyaka goya gae, phiri ya re o seke wa botsa bommago dilo tse re go dirang tsona. Ngwanenyana a dumela ngwanenyana a ya gae. Ge a fihla gae a humana ba bo ba humilekudu. Bjale ka phiri. Ngwanenyana a re ge a fihla gae, a re nna kwa ga ke e phsine ke la la ke tsenelela ke batho ngwanenyana a sesa ya ga gabo phiri. Ka tsatsi le lengwe phiri ya tla ga gabo ngwanenyana ba bo ngwanenyana ba botsa phiri ba re, ngwanenyana wo ore ga ke e ketle ka lala ke tsenelela ke batho. Phiri yela ya boela le ngwanenyana gae. Ngwanenyana orile ge a fihla ntlong a hwetsa phiri ena le mosadi o mongwe. Phiri ya botsisa ngwanenyana yare na o rileing ge o fihla gae? Ngwanenyana a tseyalebone a fihla a bonega wola o moswa. Phiri yela ya tlhala ngwanenyana wola.

73 Ngwanenyana wola a lla. Orile ge a dutse a bona ntlo yela e se gona le batho ba segona ngwanenyana a re ke ya ba latela a seke a ba swara. Ngwanenyana a sepela a boysisa metseng gore na a se le bone phiri e feta le mosadi, Batho bare ba fitile ngwanenyana a feta. A fihla motseng wo mongwe, le gonaba re ba fitile. Ba mosupisa bare ba sobeletse ka kowa ga mmoto ngwanenyana a fihla a ba humana ba agile ngwako. Ngwanenyana a fihla a dula ka ntle. Phiri le go modumedisa ya se ke ya modumedisa. Phiri ya re go ngwanenyana wo a tla hlatswa gempe ye ya ka ke tla monywala, e be ena le di ka ntlele. Mosadi wo moswa a tseya kobo yela a e hlatswa. Ya mopalela ya ya tloga. Mosadi wa pele a e tseya a e hlatswa a phiri ya hlala mosadi wo moswa ya tseya wa pe

Dinyepo.

Ke
1./ Betha mphedi a ba a tlolo tlho bana
ke mabele ge o a fola.

2. Se gwetla gwetla mmoto o tee feela. Ke pula.

K34/83

Ngwanenyana o tsewa ga Rakgadiage.

N. 74

E be gona le ngwana o mongwe bare o tserwe ga rakgadi age. Bjale yena a gana ba no mosokeletsa, a ba a dumela.

Go ile ka morago bare o ya bogadi a rwala dikobo tsa gage a sepela. A fihla aowa ba mothabela ya e ba lethabo le legolo, go rile tsatsi le lengwe a thoma go belaela are na ge bare ke tserwe ga rakgadi na mogatsaka yena o kae, a no homola feela a ntse a sa thakgale.

Go go rile g Ka tsatsi le lengwe ba ya masemong le rakgadi age a napa arena bogobe bona ke tshola, rakgadi a e hlwa are tshola bogobe kgakala le meetse ao go hlapa o a bege o yale legogo ka ntlong o tshole mafai ka moriswaneng gomme o di beye botse ka ntlong ke gore na yena o kae.

Aowa a ya masemong ba ile go fihla masemong ge ba sa lema lema a re joo naa ke tloge/^{tu}kwane yaka gae ke yo e tsea rakgadi age are o seke wa ya o tla no e humana are ke yaya, a sepela a kitima are ke yo bona gore na ke tsholela eng.

2.15.

A sepela a re gola a e tla kgauswinyana a bona mmotla o kwarakwara, o etswa ka gae o opela ore, tlene, tlene motswalaka ga geso are batho motswalaka re ja mmutedi motswalaka, o ntse o re kwara-kwara o e ya ka lesakeng o sa opela o sa mnone.

Are ge bare ke tserwe bara ge ke tserwe ke mmotla. Mmotla ola wa mona wa tshaba, a tsena ka gae a ya ka ntlong a bona gore ntse o eja anapa a rwala dikobo a sepela.

Rakgadi age masemong ore motho oreng a sa boye a ba ga se a bona mmotla o tlo ga a ya gae, go a fihla a hwetsa motho a sepetse.

Ngwanenyana ge a fihla gae a re mma, ge le re ke tserwe ga rakgadi le ra gola ke tserwe ke mmotla a sa ya. Ke yeo ya mosepa wa seripa.

34/16

Banenyana ba ya kgonyeng.

Banenyana bamotse ba tloga bare re ya kgonyeng ba bagolo le ba banyane, ba sepela bara kgole-kole mogosayeng batho. Ba fihla ba rwalela ba ile ge ba sa rwalela o mongwe a bona noga e kgolo, are tlee lena noga see, bare e kae are e tlang keno ba ya ba e bona e tse noga yela ya doo basala ka nthago e ntse e opela ere: bale kgakgathole, bale kgakgat ole h jona ba mpone

kgongeng, banke ke bonwa banyenyana bare bjale gona ariyeng gae 29
 ba sepela bare re a siya ba doobona e ntse e tupanya lerole morago
 ga bona ba ba ba fihla kgaufsi le gae ba hlaba mogkgosi o mogolo
 batho batswa banna ba tswa ka marumo leka delepe bare re ya
 e phapha ka selepe e sike e e hwa bare re a e hlaba e tsoge gwa
 tla mosimanyana o monyane are le ralosa selo lena gale e
 hlabe kudu. A tseyā selepa a ere hlogo ye "phsaa". Ya nama
 ya e hwa, batho ba e kgale e ba lapisitse, yena a fiwa kgomo.
 ya mosela seripa.

77

Ngwanenyana le mosimanyana.

Ngwanenyana o le mosimanyana yo e be ele bana ba motho
 bjale yo e be ele yo mobotse kudu, bjale a be ba disa bohle.
 Go ile ka tsatsi le lengwe ba le godis, mosimane are ke ya gon
 rata, ngwanenyana re o ka nama ware o ya nthata o ntse o le
 ngwaneso, mosimane are a go na taba ngwanenyana a gana ba ya gae.
 Ka tsatsi le lengwe ge ba ya go disa a ntse a mosetsa nthago
 ngwanyana a gana, are go yena ge o gana ke go lokela kamo
 moleteng, ngwanenyana a re a gona taba o ka no ntsentsha a tseyā
 ngwanenyana ola a mofotsetsa ka moleteng a sepela a ya gae, bo
 m'age bare na mokgadi o kae, are nna mokgadi a ke tse mo a
 ileng gona ka gobane o tlogile go nna e sale mosegare ba mnutstisa
 bathong, yena gosasa ge a e ya go disa a ya mola moleteng are
 na le gona bjale o sa ganang mokgadi are? E ke sa gana. Gona
 o ka se tswe ka mowe moleteng a sepela a ya go gongwe a go
 disa gona.

78

Monna yo ongwe o be a ilo rema are ge a re ke re ke-ke
 a kwa motho a lla kgaufsi le yena moleteng are na o motho na?
 are e ke motho a ya go yena a m mona ale ka moleteng a yo rema
 thata e telele a e fakela ka moleteng are e sware a ye swara
 monna a e goga a monsha are na o ile bjang ka moleteng a mmotsa
 ka mokgwa wo mosimane a moloketseng ka gona monna a moisa gae.

Ge a fihla gae a ba anegela ditaba ka moka, ba roga mosimane
 yola bare o ka se saya naye godisa.

Si sio sa mosela seripa.

Thebudi weso.

Ele batho, monna le mosadi bana le mosimanyana le ngwanenyana
 ele nkhwankwane mmage a hwa, papabona a tseyā mosadi a mongwe
 mosadi aba le ngwana wa mosimane leina la gagwe ele Masiba.

79. Mosadi a re go papage thebudi, Nkhwenkwane ngwanabo Thebudi a baka a ba bea dilo sekwong sa gagwe e ka tshiwanyana ya nna yona, a fihla a seke a dula setulong sa gagwe. A kgomometsa Masiba are na Thebudi o di yang, papage a re Thebudi dula madulong a gago, Thebudi aremadulo ga ana monye Masiba a lla, a bare go sasa ba bea bogobe ba gagwe maswana a le tee, Nkhwenkwane are a se tla kgojana le dikgomo Thebudi weso Thebudi weso bogobe o boje mafsi o se a je. A re e kwa tshiwanyana ya nna yona. A fihla a tsea bogobe bare na Thebudi oreng o tlogela mafsi a re mmame nna ga ke nyaka maswana nka re ge ke sa nyaka maswana le ntshokeletsa na, bare re tlatla re mokgama thapama. Ngwana are Thebudi weso Thebudi marobalo se rebale, / a re pheta se apare, besogo a e apesa masiba bosego ba tswa ba ya ba phophola ka marobalong a Thebudi ba kgama ngwana wa bona e ba bare ke Thebudi go sasa Thebudi a tsoga bare na Thebudi Masiba o kae? Are nkere o sa robetse, Thebudi a tsoga are na Masiba a thoma go lla bare joo re bolalle ngwana wa rena. O tla tseya lehumo go lla bare gosasa bare re tla sepela o yo tseya molope wa papago ngwana are Thebudi weso molope se rwale mmame age a re Thebudi sepela o yo tseya molope wa papago moeding a tseya di thoka le marumo age mmangwane are na dithoka o isa kae, a re nage ke bona dilo ketla di bolaya kang. Are na Thebudi motho ge a yo tseya molopa wa papage o tla tsee dithoka na, a nana are boya go tla ya nna ge a sala Thebudi morago Thebudi a re na mmame o ya kae are Thebudi o seke wa ya ke tlaya. / A fihla molopeng a re mmame boela gae, are mmame ke tla betha are molopa a papa malewa, are ke re molope a papa malewa, a bosa thoka a re molopa wa papa o ya tshaba banna. Batho ba makala are molopa wa papa o ya tshaba banna. Ae betha ka thoka are molope wa papa malewa o ya tshaba, ele gore ke papage a mmolaya.

Batho le bana.

le

81 Ele batho/bana moby le mojina ge batho ba batlogela mobjele le lengwe ele tselana ntsela. Mmage a hlwa a tlisa bogobe a re Tselana motsela tla o tseya bogobe sebo ke tso botsea morakeng are e tlwa ntwana lamo, le re tselana tsela kale ntswe le legolo a gana a re ya dinkeng tsare fisa ditshipi tse pedi o di

82 metse a seke wa re tshitshi a di fisa ge diri hwibi a di metsa
are tshitshi a ya are tselana motsela a gana ngwanenyana a
di fisa gape a di metsa a ya are tshelanantshela are le
ntswana la mmale a bula la mometsa.

Gosasa ge mmage a isa bogobe a fihla a opela a kwa
tuu, a opela a kwa go sena phetolo a bula a hwetsa a sego gosasa
a ya ga ga bomejemo a su are setontolo a letsa seintinti ke
setswe sekula banrwatana lejimo la re nke ke kwe mokgotse lare
setitinti ke setswe sekulabanrwatana a mo re hlogo ye ka selepe
ngwanenyana a tswa a sepela sa mosela seripa.

Banenyana ba ya kgongeng.

83 Ele banenyana ba ya kgongeng bana le ngwana wa kgosi le
mpya ya gagwe ba dula sehlareng ba rea re sobaneng re ntshe
manoni, manoni ke setha ba soba setha sa kgosi ba mmolaya ge
ba ya gae mpya ya lla yare hoo, hoo, mmapolokwane bananyana bale
mmapolokwane ba bolaya mpya yela ba ekgatla ka mafsika ba sepela
bare ge ba septse mpya ya tsoga ya sepela kgakala le bona entse
e opela ere hoo, hoo, mmapolokwane bananyana bale mmapolokwane
ba bolaille setha sa kgosi mmapolokwane ba e bola gape ba e sela
ba sepela ge fihla gae ya opela yare hoo, hoo, mmapolokw ne re
ntshe manong mmapolowakene maonong ke setha mmapoloo kwane.

Ge ba fihla gae bare setha o ile ga kokwage
mpya thoma go opela o mongwe a are thieletsang mpyanyana ye.

Ba ekwa e opela e ya molo ba molaetseng gona, kgosi ya sepela
lempya ya re e ba nkgatla kgatla ya bontsha kgosi setha ba tsea
banenyana ba ba bolaya. Se mosela seripa.

84: Banenyana le mosimanyana.

Ene ele banenyana ba e ya kgonyeng ba tloga ba sepela
bafihla tseleng ba opela ba dirile lesaka ba ile ba sa opela
ba bona mosimane yo mobotse-botse, aowa ba opela nae ele sethaka se
sesiisang le gona ele yo mo botse kuuu.

Ba ile ba sa bina are ke a sepela bare mosimane o mo botse
wo, le gona a kgona go bina ka mokgwa wo, re swanetse go sepela
nae, ba sepela nae, bantse ba tsama ba opela ele gore ga se
motho ke tau.

Ba fihla ga gabo ba hwetsa batho ke batho mosagare,
bosego ke ditau. Aowa ba ba habela ele gore ba re

85

ele gore bare re bone dinama bathabile ka dipelong, mosegare
 ba hlwa ba ilo toma go sale banyana ka gae, bosego go binwe kosa
 bare: Monna yola ramosabohla, leetse mnora magetleng a go
 bjalo e ele gore gona mouwe batsea ka o tee ka o tee go ile ka/
 tsa tsi le lengw. ngwana o mongwe o mo nyenyane yo a bona are
 nale ya bona gore re yafela mona, bare go yena tloga mo
 wena o bolelang a humula manthapama batho ditau ba boya ba apea
 dinama ba ja, ba ya koseng bale ba batsea ka otee ka otee.
 Mosasa ba tsogela go tsoma banyana bare ke nnete le ya bona na
 eyang ka mafuri le tla bona dihlogo tsa bo mokete le b mokete
 baya bahwetsa dihlogo tse dintshi bare le na are sepeleng ngwa-
 neynana yo mongwe are ke tla le bontsha tsela, a ya apara dikobo
 tsa tau ele, a tsea letshoba la gage are ariyeng, ba sepela
 ba opela ba=monna yola ramosobohla leetse le mmoya magetleng
 ago bjalo. Tau ela ya fihla gae a hwetsa go sena motho batho
 ba sepetse a tloga a fetoga tau yase saba mosimane yola yo
 mobotse a tlogaka lebelo le lelgolo a balatela ele tau ya matse
 betsebe ya ba bona/ya tloga ka lebelo le legolo ngwanenyana ntse
 a opela ae betha ka lesoba. Bona bantse ba swere kosa.

86

Ba fihla gae banna ba tswa ba swere marumole dilepe ba e
 bolaya gomme bathaba kudu ge ba bona bana ba bona gomme ba
 bangwe ba lla ge ba bona ba saboye sa mo sela seripa.

Masilo o ya bogwe.

Go be gona le mosimane o mogwe bare ke Masilo obe a tsere
 kgole le gae, ka tsatsi le lengwe a re ge ba bo a re ke ya bogweng
 go yo bona mosui Gomme babo bare ge o sepela o re ge o fihla
 tseleng o bona mabilo, o seke ware ge o ya ja wa lahla dithapo
 fase. O fakela ka mokotleng.

87

Masilo a rile ge a le motseleng a ja mabilo mme a lahla
 dithapo orile ge a sepela a kwa diepela dire:
 pipidipidi pipidi ke ya le wena bogweng. Masilo
 ngw neso ke ya le wena bogweng. Bjale a thoma o makala are beso
 barile gonna bare o re go ja mabilo o fakele mokotleng nna
 kare ga ke nake dithapo ka mo baking yaka. Bjale dilo diya
 nkopela. A di tseya a di silaka mafaika. A sepela orile ge a
 le tseleng a kwa dipela gape kosana yela a no fela a di sila
 bjalo.

Masilo rile ge a diphya tlile tsa thoma gape orile ge a le ka gae a kwa dire Masilo oreng o re ja o re thima: Masilo oreng o e ja o re thima. Banenyana ba re go babo Mosadi bare Mokgonyethu o bolela le dilo tsedingwe dire masilo oreng ore tina empa rena aredibone. Mokekolo a tloga a ya kwa dialo. A re go yena tseya tseno. Masilo a ba go na ge a tlhadilwe. A kgora dikgomo aga gae. Mmage are ke go buditse.

88

Nwanenyana are ke ya lwa.a

E be ele nwanenyana are ke a lwala are gola babo ba ile masemong a sale a apea ting, a name a je agoba a ija nthapama mpya e yo hlakametsa bo mmage ge ba etswa masemong name e epele ere hoo,hoo lena bo dimpya, lena bo dimpya le gobane re goba tshei-tshei weso o apeile ting maregare nthatha yawa a topa a kwametsa sa mosela seripa.

Masilo le masilwana.

E be ele Masilo le Masilwana Masilo o gem mogolo a betha Masilwana a epela are Masilo o bolaile Masilwana a mmolaela thamagana kotswana ke kgaka mmalana, tsheu tsabo sa mosela seripa. Basimane ba basadi.

89

Basimane ba kile ba disa dinku tsa papa wa bona ele yo mogolo le yo monyana erile mosegare ge ba swerwe ke tlala yo monyana are go yo mogolo sepela o yo tsea bogobe gae yo mogolo a sepela orile ge a bowa a bona moriti wa gagwe o mosetse ka nthago a lahla bo obe a tshaba orile ge a fihla go yo monyana are bogobe bo kae yo mogolo are ke bona motho yo mongwe a ntshe tse ka morago ka boja yo monnyane are sala mo bo yo tsewa ke nna yo mogolo a sala le dinku o rile gola yo monnyane a saile tsea bogobe yo mogolo a sala a roba dinku tse a bego a di disitse a diroba manaka le maoto orile ge monyane a bowa gola ba ija are nna dinku tsa ka di kgotshe, irile manthapama ge ba isa dinku gae, bare re a dibetha dinku tsa wa fase bjale o monyane are go yo mogolo a re tshabe ba tshaba ba re ge ba sepela ba bona ntlo ya lekgowa bare re nyaka mosomo are o gona ba som irile ka tsatsi le lengwe lekgowa la yo kweira ba sala ba apea kofi. Ba re gola e bela yo mogolo are ke anwa ketlele ya mokgomarela molomo ba tshaba ba/fihla tseleng ba e kgatla ka mafsika ketlele yo tloga ba sepela ba ya gae ba fihla ba fa papa wa bona tshelole.

90

K34/84.

- S. 653 Miscellaneous items of Tlokwe lore.
- 654 Episode in Maune history, female initiation,
names and folklore.
- 656 History.